

УДК 351.87

В. О. ЄЛЬЦОВ,*здобувач**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено сутність інформаційного забезпечення судової діяльності. На підставі аналізу відповідних наукових точок зору та законодавства визначено проблеми у правовому регулюванні відповідних відносин та запропоновано заходи щодо їх удосконалення.

Розвиток держави супроводжується прийняттям управлінських рішень. Підвищення результативності підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень щодо відправлення правосуддя потребує теоретичного обґрунтування системи їх інформаційного забезпечення. У той же час аналіз робіт з інформатизації судів свідчить, що ці роботи виконуються непослідовно, в умовах відсутності єдиного державного проекту і належного фінансування. Недостатня забезпеченість обчислювальною технікою, значна кількість застарілих комп'ютерів ускладнюють впровадження новітніх інформаційних технологій. Недостатньо уваги приділяється розробленню організаційно-правового та методичного забезпечення, формуванню єдиної системи класифікації і кодування та уніфікованої системи документообігу. Зміст баз даних правової інформації, що використовуються в судах, не враховує достатньо мірою специфіку потреб суддів та апаратів судів. У зв'язку з цим необхідно вирішити проблему адаптації інформаційного забезпечення та оперативного надходження правової інформації, а також узагальнення і систематизації матеріалів судової практики. Потребує вирішення проблема телекомунікаційного забезпечення інформаційної взаємодії судів з правоохоронними органами та органами державної влади України. Відповідні рішення також мають забезпечувати контакти в рамках міжнародного суддівського співтовариства – оперативну взаємодію між центральними національними органами забезпечення діяльності судів (у першу чергу, в рамках СНД), а також із провідними міжнародно-правовими і судовими організаціями – Міжнародним Судом, Радою Європи, регіональними та всесвітніми суддівськими асоціаціями.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів і неминучої етапності реалізації програми інформатизації необхідно обґрунтовано визначати пріоритети нових напрямів, завдань і функцій

судової діяльності, що підлягають інформатизації. На перше місце слід ставити завдання, функції і програми, що відображають професійну специфіку діяльності всіх судів. Теоретичне осмислення вказаних питань актуальне в контексті реалізації Закону України «Про Національну програму інформатизації» [1].

Організація інформаційного забезпечення судової діяльності повинна враховувати специфічні особливості, властивості, форми, правові аспекти інформації, бути здатною забезпечити функціонування судової системи в умовах реформи, створювати умови для підвищення ефективності діяльності судової влади.

На жаль, сьогодні цим важливим проблемам, від вирішення яких залежить подальше удосконалення інформаційного законодавства і практики його застосування, присвячені поодинокі наукові праці, що розкривають здебільшого аспекти правовідносин щодо інформаційного забезпечення органів державної влади (А. Б. Агапов, А. В. Анісімов, І. В. Арістова, Г. В. Атаманчук, О. А. Баранов, Ю. М. Батурін, І. Л. Бачило, В. М. Брижко, В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, Ю. А. Клімашевська, М. Я. Сегай, В. Г. Хахановський, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець, Ю. С. Шемшученко тощо). Проте багато правових аспектів цієї проблеми залишаються вивченими не повною мірою, крім того, практичні правові проблеми інформаційного забезпечення, зокрема й інформаційного забезпечення судової діяльності, залишились поза увагою вчених. Тому **метою** даної статті є дослідження правової природи інформаційного забезпечення судової діяльності, а завданням – визначення основних заходів підвищення ефективності інформаційного забезпечення судової діяльності.

Судова система, яка залишалась майже незмінною більше століття, може змінитися завдяки новітнім інформаційним технологіям. Збільшується кількість «пілотних» проектів

заміни судів деяким єдиним сервісом, за допомогою якого можна подавати позови через інтернет. Електронна система судочинства може суттєво знизити витрати на утримання судів і зменшити кількість людей, які працюють у цих структурах.

Основним чинником впливу на процеси інформатизації в Україні у 2009 та 2010 роках була і залишається фінансово-економічна криза, яка охопила усі сфери життєдіяльності суспільства та держави. Результати цього впливу неоднозначно оцінюються вченими та спеціалістами. Дехто з них вважає кризу позитивним явищем, яке дозволяє оптимізувати структуру, налагодити господарчі механізми, привести попит у відповідність до пропозицій, стимулювати інвестиційно-інноваційні процеси, прискорити впровадження новітніх інноваційно-комунікаційних технологій тощо. Опоненти, навпаки, вказують на величезні втрати в економіці країни, суттєве підвищення соціальної та політичної напруги, зростання безробіття, зниження життєвого рівня, погіршення криміногенної обстановки, підвищення рівня загроз в різних складових національної безпеки тощо. У будь-якому випадку це явище повинно максимально враховуватися під час формування та реалізації державної політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства з особливостями його прояву в Україні.

Розвиток телекомунікації в Україні відбувається в загалом оптимальному на сьогодні напрямку – поступове впровадження інноваційних технологій, зокрема мереж останнього покоління, розрахованих на чимдалі глибшу конвергенцію інформаційних, мультимедійних, комп'ютерних форматів та сервісів. Основне завдання держави на даній стадії розвитку мережі Інтернет та її національного сегмента в Україні вбачається в подальшому розвитку та оптимізації відповідної нормативно-правової бази.

Однією з невирішених актуальних проблем ефективного формування та реалізації державної політики інформатизації залишається відсутність офіційно визнаної національної системи індикаторів (показників) оцінки цих процесів та в цілому системи вимірювання стану інформатизації та розвитку інформаційного забезпечення судової діяльності.

Як наголошується в юридичній літературі, інформаційне забезпечення виконує такі завдання:

– визначення споживачів інформації, її складу, періодичності циркуляції, форм надання;

– визначення джерел інформації і способів доступу до них;

– уніфікація і організація процесів і засобів збирання, реєстрації, оброблення, зберігання, оновлення, передачі і використання інформації, розподіл цих завдань між суб'єктами, що беруть участь в процесі інформаційного забезпечення;

– організація потоків інформації, формування комплексу технічних засобів для організації інформаційних потоків, розвиток і створення нових інформаційних і телекомунікаційних технологій і поетапне формування єдиного інформаційного простору;

– організація зберігання масивів інформації (розроблення системи класифікаторів, зберігання даних та інформації в уніфікованих форматах);

– формування уніфікованої системи документації, розроблення документообігу і технологічних процесів формування документів, встановлення порядку їх складання, оформлення, реєстрації, узгодження і затвердження;

– формування і застосування порядку взаємодії інформаційної системи і суб'єктів, що управляють, організація використання інформації для оцінки тенденцій, альтернатив рішень і дій розробки прогнозів, вироблення загальної стратегії;

– організація зворотного зв'язку [2, с. 37].

У наукових дослідженнях існують різні підходи до визначення поняття інформаційного забезпечення: одні вчені визначають інформаційне забезпечення як важливий елемент автоматизованих інформаційних систем обліку, призначених для відображення інформації, що характеризує стан керованого об'єкта і є основою для прийняття управлінських рішень [3, с. 32]; інші під інформаційним забезпеченням системи управління розуміють поєднання усієї інформації, що використовується, специфічних засобів і методів її опрацювання, а також діяльність фахівців щодо ефективного використання даних, відомостей, знань в організації управління конкретною системою [4, с. 7–11]; треті визначають інформаційне забезпечення визначають як сукупність дій з надання необхідної для управлінської діяльності інформації в зазначене місце на основі певних процедур із заданою періодичністю [5, с. 9].

Варто погодитись з думкою вчених, що інформаційне забезпечення доцільно розглядати як одну з функцій державного управління. Так, Г. В. Атаманчук відзначає: «Особливу підгрупу специфічних функцій управління становлять

внутрішні управлінські функції державних органів: забезпечення законності, підготовка і підвищення кваліфікації державних службовців, комп'ютеризація, інформаційне забезпечення тощо» [6, с. 187].

Отже, у процесі інформаційного забезпечення судів виникають управлінські відносини. Поняття «інформаційне забезпечення», на нашу думку, дещо ширше за змістом, ніж поняття «інформатизація», під яким розуміють «сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» (п. 5 ст. 1 Закону України «Про Національну програму інформатизації»).

Інформатизація – це перш за все процес, і не довільний, а організовуваний, керований. Важливо, що це процес не тільки технічний і технологічний (виробничий і науковий), але і соціальний, пов'язаний із включенням у нього різних структур суспільства як учасників цього процесу, що мають різне значення. До таких учасників можна віднести організаторів, що забезпечують необхідні види діяльності в даному процесі, а також користувачів (споживачів) інформаційного ресурсу [1]. Законодавче визначення вбачає мету інформатизації в двох аспектах: функціональному і нормативному. З одного боку, така мета полягає в задоволенні інформаційних потреб усіх категорій суб'єктів, а з іншого – у створенні умов для реалізації прав цих суб'єктів. Інакше кажучи, процес інформатизації можна розглядати як сукупність дій і заходів щодо формування і реалізації матеріальної основи розвитку інформаційного забезпечення.

На виконання Указу Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» Державною судовою адміністрацією було розроблено та затверджено у 2007 р. Концепцію створення Єдиної судової інформаційної системи, створення Єдиної судової інформаційної системи відповідно до її положень було підтримано рішенням Ради суддів України «Про виконання Програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової

системи на 2004–2006 роки і щодо створення Єдиної судової інформаційної системи», завданням якої є забезпечення інформаційної та технологічної підтримки судочинства на принципах дотримання балансу між потребою громадян, суспільства і держави у вільному обміні інформацією та необхідними обмеженнями на розповсюдження інформації шляхом створення умов для:

- рівності сторін у судовому процесі в частині їх доступу до інформації;
- скорочення строків розгляду судових справ та скарг на основі використання інформаційних технологій;
- підвищення ефективності процесів судового та загального діловодства, підготовки даних судової статистики в судах шляхом скорочення часу на оброблення й передавання інформації;
- підвищення достовірності та повноти інформації, що створюється, використовується та накопичується в процесі діяльності судових органів;
- підвищення оперативності збирання й оформлення судових матеріалів під час підготовки і слухання справ;
- забезпечення оперативного доступу суддів і працівників апаратів судів до чинного законодавства та актуальної інформації із судової практики;
- підвищення оперативності інформаційної взаємодії судів загальної юрисдикції, утворених за принципами територіальності та спеціалізації, інших органів системи судоустрою України, органів виконавчої влади, прокуратури, органів виконавчого провадження, сторін судового процесу;
- підвищення ефективності інформаційних процесів кадрового, організаційного, матеріально-технічного й ресурсного забезпечення діяльності судів за допомогою створюваних засобів інформаційно-аналітичної підтримки прийняття рішень у всіх сферах забезпечення судової діяльності;
- підвищення інформованості суспільства про діяльність судів, забезпечення прозорості й відкритості системи правосуддя в Україні.

Інформаційне забезпечення передбачає вдосконалення його адміністративно-правової організації, проведення організаційних, науководослідних та інших заходів щодо підвищення його ефективності. Як висновок, можна зазначити, що організація інформаційного забезпечення судової діяльності повинна враховувати специфічні особливості інформаційної сфери,

бути здатною забезпечити безперебійний обіг інформації та інформаційних ресурсів у судовому процесі [7].

Незважаючи на складнощі, обумовлені впливом фінансово-економічної кризи та її проявами в Україні, за останні роки відбулось поглиблення процесу інформатизації судової діяльності, формування сучасної інформаційно-комунікаційної інфраструктури країни та створення передумов надання державних інформаційних та адміністративних послуг електронними засобами з метою підвищення добробуту та життєдіяльності громадян і стимулювання росту економіки. Зменшення державних інвестицій у сферу інформатизації майже вдвічі призвело, з одного боку, до втрати позицій держави на ринку інформаційно-комунікаційних технологій, стримуванню процесів у цій сфері, а з іншого – стимулювало інвентаризацію програм та проектів інформатизації, посилило контроль за кінцевими результатами їх виконання, концентрацію ресурсів та зусиль на найбільш пріоритетних напрямках.

Викладене дає підстави визначити такі основні заходи підвищення ефективності інформаційного забезпечення судової діяльності:

- удосконалення судової діяльності шляхом її інформатизації на єдиній концептуальній основі, зокрема на основі Концепції галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи;

- створення національної системи електронних інформаційних ресурсів на базі Національного дигітарію інформаційних електронних ресурсів та підвищення їх якості та доступності, створення рівних умов для доступу споживачів до послуг, що надаються з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;

- забезпечення формування єдиного національного інформаційного простору, інтегрованого в європейський та світовий інформаційний простір, насамперед з питань стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки, проведення державної інноваційної політики та забезпечення сталого розвитку;

- удосконалення нормативно-правової бази з метою ефективного регулювання відносин власників і користувачів інформаційних ресурсів і систем, тобто всіх учасників руху до суспільства, побудованого на інформації та базі знань;

- уніфікація та оптимізація бізнес-процесів діяльності судових органів, ДСА, інших установ та органів судової системи;

- забезпечення функціонування єдиної бази даних та пошукової системи судових справ та документів;

- ефективна інформаційна взаємодія судових органів із зовнішніми користувачами інформації (іншими державними органами, сторонами у справі, учасниками судового процесу, громадськістю тощо);

- створення гнучкої системи формування статистичної звітності на базі первинних даних;

- впровадження єдиного порядку використання і ведення класифікаторів та довідників;

- створення системи електронного документообігу та контролю виконання доручень, яка забезпечує автоматизований рух документів та наскрізний контроль за проходженням і виконанням документів, суттєво впливає на скорочення термінів підготовки та прийняття рішень;

- автоматизація процесів документообігу, в тому числі автоматизація процесів реєстрації та створення документів; забезпечення технологічних процесів проходження судових справ; контроль дотримання процесуальних термінів; контроль виконання документів; технічне фіксування (аудіо- та відеозапис) та протоколювання судового процесу тощо.

Ужиття вищевказаних заходів сприятиме впровадженню Єдиної судової інформаційної системи, що створить для сторін судового процесу широкі можливості для доступу до інформації в судових справах. Водночас для судів загальної юрисдикції та інших органів та установ судової системи України буде впроваджено автоматизацію процесів протоколювання та звукозапису судових процесів, судового діловодства, документообігу, керування документообігом, статистики, планування та розподілу судових витрат, ведення Єдиного державного реєстру судових рішень, матеріально-технічного забезпечення судів та інших органів судової влади України, що позитивно вплине на роботу суддів і працівників апарату суду та сприятиме досягненню стратегічних цілей утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, а проведення модернізації, технічної підтримки, регулярних організаційних та технічних заходів із вдосконалення корпоративної мережі сприятиме усуненню низького рівня пропускну здатності і обмеженої масштабованості інформаційної системи, та у свою чергу забезпечить якісний, новий рівень інформаційної взаємодії об'єктів та дозволить ДСА України належним чином виконувати функції щодо здійснення організаційного забезпечення

діяльності судів загальної юрисдикції, а також відповідно до Закону України «Про судові органи та установ судової системи устрій України».

Список використаної літератури

1. Про Національну програму інформатизації : закон України від 4 лют. 1998 р. № 74198-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
2. Годин В. В. Информационное обеспечение управленческой деятельности / В. В. Годин, И. К. Корнеев. – М. : Высш. шк. ; Мастерство, 2001. – 240 с.
3. Терещенко Л. О. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. / Л. О. Терещенко, І. І. Матієнко-Зубенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 187 с.
4. Калюжний Р. А. Інформаційному суспільству України – інформаційне законодавство (щодо питань реформування законодавства у сфері суспільних інформаційних відносин) / Р. А. Калюжний, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. – 2001. – № 2. – С. 7–11.
5. Балабанова Л. В. Информационное обеспечение обоснование управленческих решений в условиях маркетинговой ориентации предприятия : [монография] / Л. В. Балабанова, Т. И. Алачева. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2003. – 143 с.
6. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – М. : Омега-Л, 2004. – 584 с.
7. Концепція галузевої програми інформатизації судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/tu27/14/11>. – Назва з екрану.

Надійшла до редколегії 12.11.2010

ЕЛЬЦОВ В. О. ОБ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СУДЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Исследована сущность информационного обеспечения судебной деятельности. На основании анализа соответствующих научных точек зрения и законодательства определены проблемы в правовой регуляции соответствующих отношений и предложены мероприятия по их усовершенствованию.

YELTSOV V. ABOUT IMPROVEMENT INFORMATIVE PROVIDING OF COURT ACTIVITY

The essence of the informative providing of activity of courts is researched. On the basis of analysis of the proper scientific points of view and proper legislation problems are certain in the legal adjusting of the proper relations and measures on their concordance are offered.

УДК 342.9

Д. Ю. ШПЕНОВ,

здобувач

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
генеральний директор ТОВ «Інститут стратегічних досліджень»*

ГЕНЕЗА ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Досліджено сучасний стан правового регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері, окреслено проблеми у правовому регулюванні відповідних відносин, запропоновано заходи щодо їх узгодження та визначено вектори їх подальшого розвитку.

З розвитком інформаційних технологій інформація перетворюється на найдорожчий ресурс. Для полегшення пошуку, обміну, оброблення інформації особи використовують персональні комп'ютери, з'єднані з мережею інтернет. Комп'ютеризація та інтернет вплинули майже на всі аспекти діяльності людини: від укладення договорів до особистих відносин,

від придбання товарів через інтернет-магазин до навчання. Комп'ютери значно спростили діяльність людини, виконуючи за неї машинну роботу. Світова павутина зменшила час на пошук необхідної інформації шляхом використання пошукових серверів – служб, що здійснюють пошук за запитом, заданим користувачем. Глобальна інформатизація і комп'ютеризація